

СУЧАСНА ВЗАЄМОДІЯ ЛЮДИНИ ТА СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОГО РОЗВИТКУ: НАЦІОНАЛЬНІ ІНТЕРЕСИ

Панасенко Ганна Сергіївна

канд. політ. наук, доцент

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

м. Свободи, 6, м. Харків, Україна, 61022

e-mail: panasenko@karazin.ua

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-2945-583X>

Умови розвитку сучасного світу створюють образ людини, існування якої неможливе без різноманітних взаємозв'язків із суспільством. Саме глобалізація диктує необхідність розгляду всезагальних закономірностей розвитку нового формату моделі людини у взаємодії із суспільством. У повсякденності, загострюється концепція самості найменшої частини Всесвіту – людини.

Предметом дослідження є форми взаємодії людини та суспільства в умовах глобального розвитку в контексті національних інтересів. Мета роботи полягає в розкритті сутності сучасної взаємодії людини і суспільства в умовах глобального розвитку крізь призму національних інтересів. Завдання: дослідити особливості взаємодії людини і суспільства в умовах глобалізації крізь призму національних інтересів; з'ясувати причини трансформації національних інтересів в глобальні; проаналізувати конфлікт і співробітництво, як форми взаємодії людини та суспільства. Використовуються загальнонаукові методи: аналізу, синтезу, гіпотетичний метод.

Отримано такі результати: заміна національного інтересу глобалізаційним є одним із актуальних глобалізаційних викликів сучасного суспільного розвитку, який не можливий без врахування глобального інтересу. Особистий інтерес має бути реалізованим як у суспільстві, так і на національному рівні. Зараз ми знаходимося в процесі формування нової свідомості, тому сучасна людина, на жаль, ще не здатна чітко визначити на свідомому чи підсвідомому рівні власні національні пріоритети. Висновки: Варто завжди враховувати контекст, у якому реалізовується силовий потенціал. Говорячи про національні інтереси, зазвичай мають на увазі загальнодержавне або суспільне благо, проте через різноманіття особистостей кожен вбачає своє на шляху добробуту та безпеки.

Ключові слова: взаємодія людини та суспільства, глобальний розвиток, глобалізація, національний інтерес.

Сьогодні глобальні трансформації зачіпають і змінюють світовідчуття індивіда, світ людського досвіду, культурну ідентичність цілих народів, суспільства в цілому. Над окремими аспектами глобалізації замислюються філософи, політологи, культурологи, соціологи, економісти, дослідники комунікаційної науки та інші.

Актуальність роботи полягає в тому, що центральною у взаємодії "людина-суспільство" є проблема людини як громадянина; як основного елемента суспільства. Оскільки процес взаємодії людини і суспільства в умовах глобального розвитку є джерелом розвитку та становлення індивіда, то зазначене питання є сьогодні вельми актуальним.

Об'єктом дослідження виступає взаємодія людини та суспільства.

Предметом дослідження є форми взаємодії людини та суспільства в умовах глобального розвитку в контексті національних інтересів.

Мета статті – розкрити сутність сучасної взаємодії людини і суспільства в умовах глобального розвитку крізь призму національних інтересів.

Для досягнення мети були поставлені наступні **завдання:**

- дослідити особливості взаємодії людини і суспільства в умовах глобалізації крізь призму національних інтересів;

- з'ясувати причини трансформації національних інтересів в глобальні;

- проаналізувати конфлікт і співробітництво, як форми взаємодії людини та суспільства.

Умови розвитку сучасного світу створюють образ людини, існування якої неможливе без різноманітних взаємозв'язків із суспільством. Саме глобалізація диктує необхідність розгляду всезагальних закономірностей розвитку нового формату моделі людини у взаємодії із суспільством, а ми додамо акцент на національних інтересах.

Вагомий внесок у дослідження самої людини з усіма її вадами та особливостями зробили: В. Андрущенко, В. Бех, Є. Бистрицький, А. Бичко, І. Бичко, І. Бондарчук, Г. Волинка, А. Єрмоленко, Г. Заїченко, М. Злотіна, В. Іванов, С. Кримський, М. Култаєва, М. Попович, Л. Ситниченко, В. Табачковський, М. Тарасенко. Діалог культур і цивілізацій розглядали М. Попович, Р. Додонов, О. Богуславська, В. Воронкова. У дослідженні людини і суспільства виділяється робота В. І. Шинкарука.

Взаємодію суспільства з представниками влади крізь призму глобалізації розглядають З. Батман, Дж. Гелбрайт, А. Карась, А. Макаренко, Д. Медоуз, О. Панарін, А. Толстоухов. Етичні аспекти

глобалізації та проблеми комунікації досліджували К. Апель, Д. Бюлер, А. Етціоні, А. Єрмоленко, Н. Луман, Є. Макінтайр, Ч. Тейлор та інші.

Теорії символічного інтеракціонізму присвятили свої роботи Дж. Мід, Г. Блумер. Теорії управління враженнями – Е. Гоффман. Психоаналітичній теорії – З. Фрейд.

Деякі аспекти зазначеної нами проблематики виступали предметом окремого аналізу в працях таких учених, як: М. Комлева, В. М. Князев, І. Крістол, І. Кучурадї, О. Ліснічук, І. Ф. Надольний, М. Пірен, Д. Узнадзе, Дж. Фейблман та ін.

Результати дослідження. Глобальне інтелектуальне світосприйняття людини вже здатне користуватися інформацією про явища і об'єкти всіх структур. Розвиток людства досяг високого рівня, охоплюючи все нову й нову інформацію щодня, фактично щохвилини, завдяки саме попереднім надбанням. Сутність сучасних умов взаємодії людини і суспільства в умовах глобального розвитку крізь призму національних інтересів недостатньо розроблена на сьогодні, тому вбачаємо за необхідне розглянути зазначену тематику в цій статті.

Саме у ХХІ столітті, в повсякденності, загострюється концепція самості найменшої частини Всесвіту – людини. На сьогодні існує декілька визначень поняття «взаємодія» (– це процес безпосереднього або опосередкованого впливу суб'єктів одне на одного, який породжує причинну обумовленість їхніх дій і взаємозв'язок [5]; – широкий загальний термін, що позначає таку сумісну дію кількох об'єктів або суб'єктів (тіла, елементарної частинки, біологічної істоти, людини, співтовариства), при якій результат дії одного з них впливає на інші, що змінює їхню динамічну поведінку [6, с. 78]) тощо. Проте досі відсутнє загальне визначення процесу «взаємодії людини і суспільства», оскільки в умовах глобалізації здійснюється певне переосмислення понять та змісту значень.

Економіка, ймовірно, є найважливішим виміром глобалізації, проте й політика має важелі впливу на економіку. Ці два виміри впливають на культурний вимір глобалізації, а отже й на взаємодію людей, суспільства задля їхніх інтересів, серед яких присутній і національний аспект.

Сучасні процеси глобалізації внесли певні корективи в роль людини, яка сьогодні є засобом для досягнення політичних, ідеологічних, економічних та інших цілей. І це, звичайно ж, негативно впливає на розвиток особистості, оскільки відбувається процес мінімізації людського фактору.

Що найперше «несе» в собі людина? Звичайно ж, своє «Я». Проте навіть дати визначення власному «Я» вкрай важко, оскільки для кожної людини не виключений варіант розшарування особистості, що включає життя в собі та життя ззовні. Саме суспільство є конгломератом людської життєдіяльності. Таким

чином, суспільство дає можливість проявляти таке розшарування.

Сьогоднішня наука розглядає людину в двох контекстах: реальному та віртуальному, останній з яких є ідеалізованим у людській свідомості, одночасно поєднуючи комунікативні модифікації та їх прояви у вигляді смайликів, картинок, сленгів зі смислами – підґрунтя спілкування. Така реальність є багатовимірною, впливає на свідомість тих, хто живе цією реальністю. Комп'ютерна віртуальна реальність породжує психологічну залежність індивіда від віртуального світу. Глобальна комунікативна система дає змогу перенестися до штучного, уявного світу, що характеризується як специфічний досвід людини.

Глобалізація кидає все нові виклики, тому відбувається боротьба за ідентифікацію суспільства, а отже, й кожної окремої людини. Сіз Гемелінк ще у 1994 р., зауважив: «Проект глобальної культури zasadничо слабкий, оскільки він не має історичного та просторового розташування. Відсутній базовий інгредієнт для глобальної культури. Культура надає людям відчуття ідентичності, минулого, долі, гідності. Культура обмежена часом і простором. Макдональдизація неісторична та просторово не розташована. Важко уявити, що люди можуть ототожнювати себе з нею чи черпати з неї власну гідність. Проте, хоча "глобальна культура" – неадекватна категорія для аналізу, процес "культурної глобалізації" безперечно відбувається. Живе підтвердження цьому – діснеївські парки розваг у Токіо чи Парижі» [3, р. 111].

Людина є активним суб'єктом суспільства, створюючи обставини й умови для життя в цілому. Самосвідомість будь-якої людини в кожному віці характеризується певною мірою самопізнання, самоповаги і самосприйняття. Відповідно до віку людини розрізняють чотири основних етапи соціалізації:

1. Соціалізація дитини.

2. Соціалізація підлітка (нестійка, проміжна).

3. Тривала (концептуальна) цілісна соціалізація (перехід від юності до зрілості у період від 17 – 18 до 23 – 25 років).

4. Соціалізація дорослих [10, с. 121].

Справжня самосвідомість – вроджена. В. Сухомлинський писав: «Той, хто посправжньому любить Батьківщину, – з усякого погляду справжня людина». Громадянин будь-якої держави повинен мати певний набір компонентів, що характеризують його соціальну поведінку: свобода, права і обов'язки, настанови єдності, толерантність до іншого, вимогливість до всіх, але, в першу чергу, до себе.

Самовизначення особистості передбачає віднайдення нею визначеної позиції в різних сферах актуальної життєдіяльності і вироблення планів на різні відрізки майбутнього життя

[10, с. 123]. Людина протягом життя здатна самозмінюватися. Вона є творцем суспільних відносин. Поняття «особистість» вживається стосовно кожної людини, оскільки вона є носієм важливих рис певного суспільства. Головне в особистості – не оболонка, а її соціальна якість.

Самореалізація передбачає для людини реалізацію активності в суспільстві та схвалення ним. Людина, яка не комфортно відчуває себе у суспільстві, буде постійно оборонятися, проте суспільство з широким колом інтересів та високим економічним потенціалом завжди матиме ідеологічні інтереси. В епоху глобального розвитку важливу роль відіграє цілісність суспільства.

На жаль, більшість сучасних людей, так би мовити, "однопланові" – залучені до мистецтва чи науки, релігії – в межах техногенного суспільства. Проте сьогоденне суспільство потребує "багатопланової" людини, яка характерна для часів античності, формуючись в процесі залучення особистості до матеріальної та духовної культури, до всіх компонентів через цілісність. Справедливість залишається відносним поняттям через різні настанови для кожної особистості.

Кожне національне суспільство характеризується особливою інтеграцією суспільних форм організації людського існування. Отже, людина виступає як представник масової свідомості, механізм функціонування якої цілком залежить від самосвідомості окремих представників.

Сучасне глобальне суспільство, як не крути, розвивається за рахунок потенціалу людини, роблячи ставку саме на інформаційне суспільство. Глобальна комунікація знаходиться в тісному зв'язку із мандруванням на далекі відстані. Динамізм сучасного віртуально-комунікаційного простору змушує людину брати участь одночасно у великій кількості комунікацій. Нові форми реальності народжуються саме завдяки розвитку інформації. Відбувається процес створення віртуального середовища як альтернатива соціальному середовищу. Віртуальний простір – паралель існуючого простору. Тому, коли сучасна людина створює комп'ютерну віртуальну реальність, це зумовлено, перш за все, соціальною необхідністю, а вже потім розвитком інформаційних технологій.

У 1914 р. телеграф став частиною міжнародного життя та дипломатичною практикою, даючи змогу здійснити комунікацію на далекі відстані і беручи участь у геополітичному перерозподілі світу. Телеграф відкрив можливості маніпулювання інформацією міжнародно-політичного характеру задля провокування міжнародних конфліктів або війн, став знаряддям дипломатичних інтриг. Проте з часом, з винаходом радіо, він відійшов на другий план, а з появою телефону – ще далі.

Газетами та листівками як дієвими засобами пропаганди на початку ХХ ст. зацікавилися в США. Газети тоді уособлювали найпоширеніший

різновид масової комунікації. Глобальні телекомунікаційні технології були підґрунтям, на яке спиралися держави-лідери світової системи.

За часів Першої світової війни відбувалася так звана телеграфна війна, що мала на меті повне зруйнування міжнародних телефонних станцій, і була розпочата Великою Британією. Задля захисту засобів зв'язку будувалися потужні радіостанції, які відігравали стратегічну роль. Саме взаємодія засобами комунікації має великий вплив на міжнародне політичне життя, у міжнародних зносинах, у дипломатії.

Наступний період глобальної комунікації, пов'язаний з розвитком телебачення, відео, кабельних мереж та інших нових засобів масової комунікації, які зробили можливою глобалізацію. Без найсучасніших засобів зв'язку не можна уявити економічних, політичних, соціальних, безпекових та інших аспектів глобалізації.

Процес обміну інформацією торкався технічних наук, а з початком воєнних дій – стратегій і тактик держав. Таким чином, взаємодія людей засобами комунікації зробила свій внесок у зміну геополітичної карти світу.

Глобальне суспільство являє собою складну систему. Саме виховання, культура, сім'я, освіта відкривають можливості людині стати повноцінним членом суспільства. Проте адаптація людини до соціальної структури проходить через самосвідомість, яка здатна адаптуватися до одних складових, але не може підлаштуватися під інших. Як наслідок, людина набуває якостей, що суперечать одна одній і доволі часто призводять до швидкої деградації особистості. Сучасне глобальне суспільство не встигає створювати належні умови для забезпечення соціального здоров'я людей. Фізичного і психічного здоров'я замало, має бути ще успішна самореалізація. Не кожне суспільство сьогодні, маючи слабкі сторони, в змозі залучити свій креативний потенціал для розвитку стабільного зростання у глобалізованому світі.

Саме в суспільстві, де знаходиться людина, протікає її життя, проте кожен індивід наділений особливими й неповторними якостями. Будучи унікальною вона є невід'ємним механізмом функціонування суспільства. Таким чином, між індивідом та суспільством в цілому існують певні взаємовідносини. Саме людина своєю енергією та життєздатністю забезпечує гармонійне функціонування суспільного середовища. Як відомо, жити в соціумі і бути поза ним неможливо, тому можна стверджувати про певне домінування суспільства над людиною, яка, в свою чергу, підпорядковується його вимогам.

Взаємодія людини та суспільства може бути як позитивна, так і негативна. Якщо людина здатна «пристосувати» суспільство до власного середовища, яке є системою її цінностей і життєдіяльності в цілому, то можна говорити про позитивну взаємодію людини із суспільством. Негативною буде така взаємодія, якщо суспільство

здатне домінувати над людиною, втягуючи її до гнітючої повсякденності. Такі проблеми роблять гострим питання специфіки взаємодії людини і суспільства в умовах глобального розвитку.

Сучасні взаємовідносини людини та суспільства представлені різноманітними організаціями, об'єднаннями, фондами, ініціативними групами, громадськими рухами, інтернет-спільнотами, науковими асоціаціями тощо. Проте не існує такого суспільства, де б усі його учасники поділяли одні й ті самі цінності, маючи однакові цілі, та спільно йшли до єдиної мети. Сприятливі взаємовідносини між людиною та суспільством можуть бути порушені нерівними умовами життя, правами, можливостями тощо, нерівномірним розподілом матеріальних і духовних ресурсів для кожної людини в суспільстві.

Апріорі, суспільство не повинно складатися зі споживачів. Кожен має щось «давати» суспільству, щоб останнє мало змогу відповідати взаємності. Всі хочуть мати максимальне благо, проте далеко не кожен готовий працювати задля того блага. Це знов-таки зумовлено особистісними характеристиками: хтось динамічно розвивається, а хтось просто позіхає від дисбалансу між ними.

Взаємодія людини і суспільства сьогодні, як раніше, базується на релігійному, соціально-політичному, культурному факторі через мову, мистецтво, літературу, науку, технічні комунікаційні ресурси тощо, забезпечуючи їй відповідний рівень самореалізації. Ця взаємодія багатопланова, неоднозначна. Сучасна взаємодія людини і суспільства значно ускладнюється ще й тим, що зараз, з одного боку, заявлена свобода входження людини до різноманітних соціальних структур, а з іншого боку, продовжують існувати багато обмежень для такого входження – елітарні групи, значне скорочення безкоштовної освіти, творчі колективи тощо. При гармонійному входженні людини до соціуму відбувається комфортне самопочуття – "соціальне здоров'я". Таке суспільство отримало назву "здорове суспільство".

Знаходячись в соціумі, людина внаслідок своєї життєдіяльності кожного дня, взаємодіє з іншими людьми в усіх сферах: економічній, політичній, освітній, духовній тощо. Людина, відповідно до своїх інтересів та потреб, сама обирає рівень такої взаємодії. Спочатку то є соціальний контакт, проте далі він може перетворитися на соціальну дію. Механізм такої взаємодії «працює» за допомогою індивідів, змін в навколишньому світі, впливів цих змін і зворотньої реакції індивідів, що підпали під цей вплив. Не варто також забувати, що механізм взаємодії людини і суспільства містить у собі й національні цінності та норми.

До основних моментів взаємодії людини і суспільства можна віднести визначення ролі кожного з них: людина – першочергова, а суспільство – другорядне; суспільство –

першочергове, а людина – другорядна; рівноправність обох, проте з різними проявами реалізації. Під час взаємодії відбуваються різні процеси: допомога, вплив, контроль, регулювання тощо. Вона може проявлятися у вигляді співробітництва чи суперництва, де перше – це скерування зусиль учасників взаємодії, поєднання та систематизація цих зусиль; друге – відносини за правилами змагань.

Отже, сутність взаємодії людини та суспільства полягає в самореалізації і самоактуалізації людини в соціальному середовищі проживання. Така взаємодія є важливим способом соціалізації людини і має велике значення для її існування в цілому. Відомі 3 основні норми взаємодії людини з суспільством: кооперація; конкуренція; конфлікт. Кооперація – співробітництво кількох індивідів (груп) заради вирішення спільної справи. Кооперація передбачає розподіл праці. Виникає і через необхідність об'єднання зусиль. Конкуренція – індивідуальна чи групова боротьба за володіння дефіцитними цінностями (благами). Це, наприклад, гроші, власність, популярність, престиж, влада й подібне. Конкуренція посилюється, коли особи усвідомлюють, що поодиночки вони досягнуть більшого. Конфлікт – приховане чи відкрите зіткнення конкуруючих сторін [13, с. 123-124]. Людське існування не може бути постійно гармонійним – виникають суперечки, що ускладнюють стосунки між людьми, а отже й в суспільстві в цілому. Коли такі суперечки посилюються, то вже мають місце конфлікти, функції яких у зміні системи відносин і цінностей. Вирішення конфлікту залежить від поведінки кожного з його учасників. Зрозуміло, що уникнення – найкраще рішення конфліктів. Але це концепція ідеалізованого світу! Тому пошук компромісу залишається доречнішим регулятором взаємовідносин. Усе залежить від конкретної ситуації існування (середині) конфлікту, конкретних обставин, за яких необхідно не помилитися, не піддатись якимось загальним, часто вельми помилковим, сценаріям їх вирішення.

Щоб «йти в ногу з часом» людині, а отже й суспільству, доводиться постійно пристосовуватися, формуючи все нові типи поведінки та форми взаємодії. Ті, хто не здатен чи не встигає адаптуватися до нових умов середовища чи то до глобальних змін сучасності, піддаються дезорганізації.

Взаємодія людини і суспільства відбувається від самого народження і протягом усього життя через сім'ю, вихователів, вчителів, однокласників, ровесників, колег, знайомих, сусіди, ЗМІ, соціальні інститути тощо, в залежності від сформованої у свідомості особистості системи цінностей. Сам процес формування особистості проходить кілька етапів під час яких відбувається зміна і власне особи.

Успішна соціалізація передбачає, з одного боку, ефективну адаптацію людини в суспільстві, а з

другого – здатність певною мірою протистояти суспільству, а точніше – частині тих життєвих колізій, які заважають розвитку, самореалізації, самоствердженню людини [11, с. 113].

Таким чином, існує до кінця не розв'язний конфлікт між самоідентифікацією людини і ступенем її відособлення – це все в контексті суспільства. Людина сприймається як жертва, якщо не адаптується і не протистоїть йому.

Світова політика, як не крути, базується на силі: економічній, політичній, інформаційній, культурній, духовній тощо, тому її просто неможливо уявити без національного інтересу. Нація складається з суб'єктів – носіїв інтересів, – тому національні інтереси завжди суб'єктивно забарвлені. Національний інтерес можна асоціювати з вічними цінностями: безпекою, виживанням, процвітанням, добробутом тощо, яких прагнуть громадяни.

Глобальний інтерес, маючи в собі й інтерес національний, складається з системи інтересів, яка є актуальною для всього світу, для кожного суб'єкта глобального простору, та повинен відображати національні інтереси, які не є сталою одиницею й змінюються відповідно до інших життєвих змін.

У сучасних глобальних відносинах поняття національний інтерес використовується у декількох контекстах: нормативний та морально-етичний орієнтир; у декількох середовищах: академічному та політичному. Національна ідентичність не є даною людині від народження. Вона набувається та реалізовується протягом усього життя. Національна ідентичність містить у собі проблему комунікації на різних рівнях: міжособовому, груповому, масової комунікації тощо.

Чи можна протиставити національний інтерес моральним, правовим чи ідеологічним цінностям? Доцільно визначити, що являє собою зміст національного інтересу. Одне з перших визначень національного інтересу в контексті політичного впливу, економічної міцї, військової могутності та геополітичної ролі було сформульоване Гарольдом Ласуелом та Абрахамом Капланом як "система вимог та супровідних очікувань міжнародного актора" [4, р. 89].

Специфіка взаємодії людини і суспільства в умовах глобалізації полягає в зазначенні різних концепцій особистісного та суспільного інтересів, а згідно з цим необхідно визначити рівень ефективності такої взаємодії з урахуванням національних інтересів. Активна громадська діяльність людини свідчить про високий рівень самосвідомості та національної приналежності. При взаємодії людини та суспільства відбуваються процеси перетворення тих самих суспільства, людини, природи, фізичних і духовних потреб, а отже й глобального розвитку. В цілому,

громадянин – це людина з національною самосвідомістю. Національна єдність характеризується відмінностями людського ставлення до багатоманітності буття, втілюючи у собі внутрішній зв'язок, виокремлення «своїх» з-поміж «усіх». Тому національні інтереси сьогодні можуть розглядатися як основа для партнерських відносин.

Варто відзначити, що сучасні взаємовідносини людини і суспільства в контексті національного інтересу стикаються з проблемою економічної нерівності: домінування США, Західної Європи. Таким чином, національний інтерес піддається впливу панівної масової культури – західної, – що, заповнюючи світовий інформаційний простір, вільно перетинаючи державні кордони, набуває глобального характеру. Так починається деформація й руйнація національної самобутності. Глобальна культура вже не бачить національних кордонів.

Із наповненням поняття національного інтересу змістом – стають зрозумілими принципові відмінності, хоча таких інтересів не так уже й багато. Націлюючись на вииграш, національні інтереси повинні відповідати раціональній політичній поведінці задля користі держави та її суспільства. Дехто пов'язує національний інтерес виключно з поняттями національної безпеки, територіальної цілісності та політичної незалежності. Зміст національного інтересу занадто широкий, оскільки, виправдовуючи за допомогою цього поняття дії, вчинки в зовнішній політиці, сюди підпадає будь-що.

Отже, якщо глобальна культура створює, реорганізовує культурні цінності, то так само може призвести до зникнення національно-культурних ідентичностей окремих народів, що призведе до одноманітності картини світу. Культурна комунікація містить символи та образи, значення яких допомагає формувати національну свідомість. Механізми впливу середовища на особисту свідомість спричиняють руйнацію ментальних схем, що вкорінені в національних культурах. Відбуваються зміни національної свідомості під впливом глобального середовища. Національна свідомість трансформується для засвоєння глобалізаційних світових тенденцій. Такі процеси загрожують припиненням виробництва національних продуктів для збагачення всього людства. Сьогодні продовжують існувати проблеми захисту національних інтересів. Саме розвиток глобалізаційного інтересу, позбавляючи державу можливості реалізації власної стратегії суспільного розвитку, призводить до зникнення національного інтересу.

Є ряд глобальних інтересів, що призводять до ідентифікації змісту національних інтересів. Національний інтерес суспільства впливає на формування глобального інтересу і людини, і

суспільства, відображаючи аспекти розвитку певної нації. Інтереси, які цікавлять окремі нації на певному етапі історичного розвитку, перетворюються на аспекти глобального інтересу. Глобальний інтерес суспільства та національний інтерес особи можуть між собою і не перетинатись. Це зумовлено якостями особи, яка є мотивованою до реалізації власного національного, а потім вже і глобального інтересу. Люди, що належать до одного середовища, національної спільноти, мають однакові можливості для реалізації своїх потреб в залежності від рівня розвитку їхнього суспільства.

Оскільки національні інтереси відображають потреби кожного, формуються кожним, хто належить до нації, то й глобальний інтерес є результатом досягнення кожним. Якщо теоретично для кожного сьогодні національний інтерес в умовах глобалізації має бути важливішим, то на практиці здебільшого доводиться реалізовувати глобальний інтерес. За концепцією О. Ліснічука, національні інтереси розглядаються не як "ідеологічна система, під яку можна підвести будь-яку справу чи витівку... це також не ікона, в святість якої треба вірити й молитись всує. Це схоже на колективне авторське полотно, коли кожен із окремих авторів залежно від своїх уявлень і здібностей вимальовує свою ланку. Або ж наприклад, у архітектурному сенсі – будівлю, коли у кожного є можливість докласти свій талант будівничого: вмурувати цеглину, звести стіну або щось оздобити" [9, с. 35].

У сучасних умовах глобалізації вельми актуальною є проблема розуміння справжнього та штучного національного інтересу. Гадаємо, що справжній національний інтерес відображає існуючий інтерес прогресу нації за умов глобалізації, а визначення та інтерпретація такої форми інтересу залежить від рівня самосвідомості кожного члена і громадянського суспільства в цілому, яке є складовими державної влади. Неможливість захисту, повної та адекватної реалізації національних інтересів, тягне за собою неможливість захисту національної ідентичності й конкурентоспроможності на світовій арені.

Отже, національний інтерес сьогодні повинен захищати інтереси суспільства в умовах глобалізації. Людина сьогодні, не переслідуючи якоїсь особливої мети чи користі, не здатна принести у жертву свої інтереси заради національних інтересів суспільства, тому відмежовується від власного національного простору і стихійно включається до глобального простору. Таким чином, коли пріоритетність національних інтересів стане чіткою, то виробиться система інтересів, яка якнайбільше відповідатиме глобалізаційним настановам, дозволяючи реалізовувати власні національні інтереси.

Глобальний інтерес, входячи до більшості геополітичних параметрів, не завжди відповідає національним інтересам; може бути й антинаціональним, з недотриманням національної безпеки. Саме тому сьогодні питання глобального та національного інтересу тісно пов'язується із питаннями національної та глобальної безпеки.

Наша шановна Ліна Костенко пише так: «Той, хто не знає меж своїм бажанням, ніколи не стане гарним громадянином». Отже, реалізація національних інтересів має бути пріоритетнішою за копіювання будь-яких стандартів суспільного розвитку.

Не тільки сучасні взаємовідносини людини і суспільства, а й сам світ стрімко змінюється, стаючи все більш взаємопов'язаним та взаємозалежним. Глобальному суспільству сьогодні притаманні проблеми, що позбавляють людину можливостей вільного спілкування між людьми. Позбавляючи людей права на комунікацію, а отже й на взаємодію, їх тим самим позбавляють відчуття своєї цінності та гідності вільної людини між вільних людей, як записано в Декларації прав людини ООН. Отже, стрімко зростає геополітична роль наднаціональних інститутів.

В умовах глобалізації, яка демонструє взаємозалежність між людиною та суспільством, національно-свідоме суспільство, маючи для цього відповідні пріоритети, здатне нав'язати світові свій національний інтерес, який в такому контексті вже носитиме глобальний характер.

Висновки. У ХХІ столітті в світі відбулося чимало змін. Також реорганізувався статус держави, а разом з нею й її інтереси. Практика зверхності інтересів держави залишається лише за умов тоталітаризму; за демократії – інтереси окремої особи та суспільства, захищеність яких гарантує політичний успіх. Саме захист прав людини, її інтересів або етнічних меншин свідчить сьогодні про зміни у сутності світової політики. На сучасному етапі світового розвитку взаємодія людини і суспільства крізь призму національних інтересів зазнає неабиякої трансформації, порушуючи гармонію функціонування національної держави.

Отже, сучасні взаємовідносини людини і суспільства в умовах глобального розвитку характеризуються суперечністю, неможливістю існування одного без іншого; повсякденністю, якій людина мусить підкорюватися (в тій чи іншій мірі); творчістю, де людина формує себе; маніпулюванням – через здатність людини керувати суспільством; взаємозалежністю, оскільки мають єдину тенденцію розвитку.

Інтереси суспільства відображають зміст національного інтересу кожної окремої людини і стосуються діяльності особистості в цілому. Особистий інтерес має бути реалізованим як у суспільстві, так і на національному рівні.

Людина, в першу чергу, опікується щоденними потребами, тому пріоритетними для неї виявляється реалізація глобальних інтересів, а не національних. Отже, розвиток сучасного суспільства не можливий без врахування глобального інтересу. Глобальний інтерес сьогодні торкається будь-кого, але наповнення його для кожного трактується по-різному. Глобальні інтереси, певною мірою, підпорядковуються національним інтересам. Зараз ми знаходимося в процесі формування нової свідомості, тому сучасна людина, на жаль, ще не здатна чітко визначити на свідомому чи підсвідомому рівні власні національні пріоритети.

Кожна людина взаємодіє з суспільством, стаючи повноцінним його членом, засвоюючи соціальні норми і культурні цінності, виявляючи активність, саморозвиток і самореалізацію в суспільстві. Від процесу адаптації в соціумі залежить характер суспільних відносин і, відповідно, самовідчуття людини.

На всіх етапах міжнародних відносин поняття сили відіграє домінуючу роль. Про неї говорять всі, проте кожен розуміє по-своєму: чи то особистісна демонстрація, чи то вплив на інших, чи то ресурси, чи то фізичні можливості. І кожне з цих тлумачень має неабиякі розбіжності. Варто завжди враховувати контекст, у якому реалізується силовий потенціал. Визначення сили у світовій політиці одним з перших сформулював американський дослідник Роберт Даль: "сила – це здатність одного з акторів примусити іншого актора зробити те, що за інших умов останній не зробив би" [1, р. 414]. Потенціал сучасної людини набагато більше, ніж здається. Саме особистісні особливості відкривають широкі можливості для гармонійної взаємодії людини та суспільства. Лише самореалізація дає можливість людині продемонструвати власний внутрішній потенціал,

який необхідно використовувати для подальшого розвитку суспільства, тому останнє повинно стимулювати процес самореалізації кожного свого члена. Нехтування такою настановою негативно позначається на розвитку соціуму. Сучасний період розвитку людства робить акцент на людину багатосторонню, соціально здорову, мотивовану до самореалізації.

Таким чином, людство сьогодні недооцінює потенціал своїх людських можливостей, а саме він має бути зорієнтований на забезпечення суспільного розвитку. Перспективною є стратегія використання людського потенціалу щоби здолати існуючу глобальну нерівність.

Отже, якщо відбувається обмеження людського потенціалу, то винна неефективна соціальна політика, проте не варто забувати про необхідну активну соціальну позицію кожної окремої людини, її діяльність на користь і собі, і суспільству. Власне самосвідомість людини демонструє здатність до формотворчого аспекту в соціальному просторі, характеризує різноманіття ставлення людини до світу. Свідомість сучасної людини ґрунтується на фрагментованості, яка породжена активним використанням сучасних технологій, але при цьому соціально адаптована. Саме такою свідомістю легко маніпулювати. На протипагу такій свідомості існує така, де відбувається стабілізація свідомості через створення власного стилю буття і націленість на успіх.

Поняття «національні інтереси», як правило, є тотожним до загальнодержавного або суспільного блага, проте через різноманіття особистостей кожен вбачає своє на шляху добробуту та безпеки. Отже, здійснений нами аналіз проблеми дав змогу з'ясувати, що заміна національного інтересу глобальним є одним з актуальних глобалізаційних викликів сучасного суспільного розвитку.

MODERN INTERACTION OF MAN AND SOCIETY IN THE CONDITIONS OF GLOBAL DEVELOPMENT: NATIONAL INTERESTS

Hanna Panasenko, Ph.D (Political Science), Associate Professor, Kharkiv national University named after V. N. Karazin, Svobody sq., 6, Kharkiv, Ukraine, 61022, e-mail: panasenko@karazin.ua; ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-2945-583X>

The conditions for the development of the modern world create an image of a man whose existence is impossible without a variety of relationships with society. It is globalization that dictates the need to consider the universal laws of development of the new format of the human model in interaction with society. In everyday life, the concept of loneliness of the smallest part of the universe – man is sharpened.

The subject of the research is the forms of interaction between a person and society in the context of global development in the context of national interests. The goal of the work is to reveal the essence of modern interaction between a person and society in the context of global development through the prism of national interests. The objective: to explore the features of the interaction of man and society in the context of globalization through the prism of national interests; find out the reasons for the transformation of national interests into global ones; analyze conflict and cooperation, as a form of interaction between man and society. General scientific methods: analysis, synthesis, hypothetical method.

The following results: the replacement of national interest with globalization is one of the pressing globalization challenges of modern social development, which is impossible without taking into account global interest. Personal interest must be realized both in society and at the national level. Now we are in the process of forming a new consciousness; therefore, a modern person, unfortunately, is still not able to clearly define his own national priorities on a conscious or subconscious level. Conclusions: you should always take into account the context in which the power potential is realized. Speaking about national interests, they usually mean the state or public welfare, however, due to the diversity of personalities, everyone sees his own way on the path of well-being and security.

Keywords: interaction of a person and society, global development, globalization, national interest.

СОВРЕМЕННОЕ ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ ЧЕЛОВЕКА И ОБЩЕСТВА В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ:
НАЦИОНАЛЬНЫЕ ИНТЕРЕСЫ

Панасенко Анна Сергеевна, канд. полит. наук, доцент, Харьковский национальный университет имени В.Н. Каразина, пл. Свободы, 6, г. Харьков, Украина, 61022, e-mail: panasenko@karazin.ua; ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-2945-583X>

Условия развития современного мира создают образ человека, существование которого невозможно без разнообразных взаимосвязей с обществом. Именно глобализация диктует необходимость рассмотрения всеобщих закономерностей развития нового формата модели человека во взаимодействии с обществом. В повседневности, обостряется концепция одиночества наименьшей части Вселенной – человека.

Предметом исследования являются формы взаимодействия человека и общества в условиях глобального развития в контексте национальных интересов. Цель работы заключается в раскрытии сущности современного взаимодействия человека и общества в условиях глобального развития через призму национальных интересов. Задачи: исследовать особенности взаимодействия человека и общества в условиях глобализации сквозь призму национальных интересов; выявить причины трансформации национальных интересов в глобальные; проанализировать конфликт и сотрудничество, как формы взаимодействия человека и общества. Используются общенаучные методы: анализа, синтеза, гипотетический метод.

Получены следующие результаты: замена национального интереса глобализационным является одним из актуальных глобализационных вызовов современного общественного развития, которое невозможно без учета глобального интереса. Личный интерес должен быть реализован как в обществе, так и на национальном уровне. Сейчас мы находимся в процессе формирования нового сознания, поэтому современный человек, к сожалению, еще не способен четко определить на сознательном или подсознательном уровне собственные национальные приоритеты. Выводы: следует всегда учитывать контекст, в котором реализуется силовой потенциал. Говоря о национальных интересах, обычно имеют в виду общегосударственное или общественное благо, однако из-за многообразия личностей каждый видит свое на пути благополучия и безопасности.

Ключевые слова: взаимодействие человека и общества, глобальное развитие, глобализация, национальный интерес.

References

1. Dahl, R. (1968). *Power International Encyclopedia of the Social Science XII*. New York: Free Press.
2. Geschiere, P., & Meyer, B. (1998). Globalization and Identity: Dialectics of Flows and Closures. *Development and Change. The Hague*. 4, Vol. 29, 601-615.
3. Hemelink, C. (1995). *World Communication. Disempowerment & Self-Empowerment*. London and New Jersey: Zed books
4. Laswell, H., & Kaplan, A. (1963). *Power and Society*. New Haven: Yale University Press.
5. Shkilnyj dovidnyk: zbirka shkilnykh pidruchnykiv. (n.d.) Vzakomodija ta vzajemorozuminnja v konteksti etyky ta kuljтуры dilovogho spilkuвання. Dovidnyk z psykholohiji. Vzjato z <http://school.hometask.com/vznachennya-vzakomodii-vzakomodija-ta-vzajemorozuminnja-v-konteksti-etiki-ta-kuljтуры-dilovogo-spilkuвання/> [in Ukrainian]
6. Shynkaruk, V. I. (Red.). (2002). *Vzakomodija. Filozofskyj encyklopedychnyj slovnyk*. Kyjiv: Abrys. [in Ukrainian]
7. Komleva, N. (2003). Geopoliticheskoe szhatie. *MEiMO*, 2, 66-75. [in Russian]
8. Kuchuradi, I. (2003). Spravedlivost – sotsialnaya i globalnaya. *Voprosy filosofii*, 9, 17-29. [in Russian]
9. Lisnichuk, O. (2001). Nacionaljni interesy Ukrajinu: poshuk koncepciji. *Nova bezpeka*, 1, 35. [in Ukrainian]
10. Parunova, Yu. D. (2005). Kontseptsii sotsializatsii cheloveka KhKh veka. *Kultura narodov Prichernomorja*, 61, 121-123. [in Russian]
11. Smit, E. D. (1994). *Nacionaljna identychnistj*. K.: Osnovy. [in Ukrainian]
12. Ghorodjanenko, V. Gh. (Red.). (2002). *Sociologhija*. K.: Vydavnychyj centr «Akademija». [in Ukrainian]
13. Shalenko, V. N. (2003). *Sotsiologija*. M.: Proekt. [in Russian]